

Príhovor Makota NAKAGAWU
mimoriadneho a splnomocneného veľvyslanca Japonska
v Slovenskej republike

Vážení páni poslanci Národnej rady Slovenskej republiky,

Vážení páni ministri, štátni tajomníci,

Vážení kolegovia veľvyslanci, Excelencie,

Ctení hostia,

Vážené dámy a páni,

Úprimne ďakujem, že ste sa k nám dnes večer pripojili, aby sme spoločne oslávili štátny sviatok Japonska, narodeniny Jeho cisárskeho veličenstva, cisára Japonska.

Je pre mňa veľkým potešením môcť Vás tu v dnešný večer privítať. Kvôli pandémie COVID-u sme v posledných rokoch nemohli túto slávnosť pri príležitosti národného dňa Japonska organizovať.

Pred štyrmi rokmi, v máji 2019, nastúpil náš cisár na trón a stal sa v poradí 126. japonským panovníkom. My Japonci sme hrdí na to, že náš cisársky systém pretrváva z generácie na generáciu, a je tak stabilným pilierom histórie Japonska. V súčasnosti je v japonskej ústave cisár definovaný ako symbol štátu a jednoty ľudu, pričom jeho postavenie je odvodené z vôle ľudu, v ktorého rukách je zvrchovaná moc.

V októbri 2019 sa v Cisárskom paláci v Tokiu konala slávnostná intronizácia Jeho veličenstva cisára Japonska. Na slávnosti sa zúčastnila i prezidentka Slovenskej republiky, J. E. pani Zuzana Čaputová. V mene vlády Japonska by som opätovne rád vyjadril svoju hlbokú vďačnosť za jej účasť na ceremónii. Cesta pani prezidentky do Japonska vpísala novú kapitolu do knihy priateľstva medzi Slovenskou republikou a Japonskom. Ďakujem veľmi pekne.

V tomto roku, 2023, uplynie tridsať rokov od vzniku Slovenskej republiky. Preto využívam túto príležitosť a blahoželám Slovenskej republike k jej 30. narodeninám. Gratulujem!

Tridsať rokov sa môže zdať ako dlhá doba, no ak sa na to pozeráme ako na súčasť oveľa dlhšieho procesu budovania národa, môže to byť relatívne krátke obdobie. Podľa môjho názoru by bolo pre nás dôležitejšie položiť si otázku, akými zmenami prešli naše národy za týchto tridsať rokov.

Asi pred mesiacom BBC zverejnila veľmi zaujímavý článok o tom, čo Japonsko dosiahlo za uplynulých 30 rokov. Názov článku je: „Japonsko bolo budúcnosťou, ale uviazlo v minulosti.“

Dovoľte mi, aby som sa pri príležitosti 30. výročia vzniku Slovenska pokúsil vyvodit' niekoľko ponaučení z toho, čo sme za ostatných tridsať rokov zažili v Japonsku, s odkazom na tento zaujímavý článok.

Článok napísal britský korešpondent BBC, ktorý prvýkrát prišiel do Japonska v roku 1993. Strávil v ňom posledných desať rokov, oženil sa s Japonkou a v Japonsku vychovával svoje deti. Minulý mesiac z Japonska odišli do svojej ďalšej destinácie. Jeho esej o Japonsku je plná ostrých postrehov a kritických pohľadov na Japonsko. A predsa písaná s hlbokým obdivom k Japonsku.

Článok začína jeho postrehom o tom čo sa dialo v Japonsku za uplynulých 30 rokov :

„Toto je tretia najväčšia ekonomika sveta. Je to pokojná, prosperujúca krajina s najdlhšou priemernou dĺžkou života na svete, najnižším počtom vražd, sporadickými politickými konfliktami, silným pasom a úžasným Šinkansenom, najlepšou sieťou vysokorychlostných železníc na svete.

Amerika a Európa sa kedysi obávali japonského ekonomického molocha podobne, ako sa dnes obávajú rastúcej hospodárskej sily Číny. Ale Japonsko, aké svet očakával, nikdy neprišlo. Koncom osemdesiatych rokov boli Japonci bohatší než Američania. Dnes zarábajú menej ako Briti.

Japonsko už desaťročia zápasí so stagnujúcou ekonomikou, brzdenou hlbokým odporom voči zmenám a tvrdohlavým viazaním sa k minulosti. Dnes jeho populácia starne a znižuje sa.

Japonsko uviazlo v slepej uličke“.

Po tom, čo si autor článku zažil príliš prísnu japonskú hraničnú kontrolu počas pandémie COVID-u píše: „Stopäťdesiat rokov po tom, čo bolo Japonsko nútené otvoriť svoje brány, je Japonsko stále skeptické, ba čo viac, bojí sa vonkajšieho sveta“.

Keďže autor mal možnosť na vlastné oči vidieť kritickú situáciu v jednom malom meste blízko Tokia, z ktorého mladí ľudia odišli za prácou do veľkých miest, uzatvára; „Ak chcete vidieť, čo sa stane s krajinou, ktorá odmieta imigráciu ako riešenie poklesu pôrodnosti, Japonsko je dobrým miestom, kde začať“.

V súvislosti s poukázaním na fakt, že reálne mzdy v Japonsku nerástli tak rýchlo ako v ostatných rozvinutých krajinách s poľutovaním konštatuje: „Ale zmeny sa zdajú byť vzdialené. Čiastočne je to kvôli rigidnej hierarchii, ktorá určuje, kto drží mocenské páky. Starí sú stále pri moci.“.

V celom článku autor neustále zdôrazňuje, že za dnešné problémy Japonska môže predovšetkým nečinnosť a neochota sa zmeniť počas ostatných 30 rokov.

Zároveň však priznáva, že po dekáde čo strávil v Japonsku si zvykol na to, aké Japonsko vlastne je a začal akceptovať fakt, že Japonsko sa len tak ľahko nezmení a uzatvára svoju esej myšlienkou: “ Upadne Japonsko postupne do bezvýznamnosti alebo znovuobjaví samé seba? Ráció mi hovorí, že ak chce Japonsko nanovo prosperovať, musí prijať zmenu. Avšak pri pomyslení, že sa stratia veci, ktoré ho robia tak výnimočným, ma zabolí srdce“.

Táto esej vyvolala v Japonsku rôzne odozvy. Jedni autorovi ostro vyčítajú, že nezachytil úplný obraz Japonska. Iní vítajú takúto priamu kritiku, ktorá prichádza z krajín mimo Japonska. Ja patríam k tým druhým. Dovoľte mi uviesť niekoľko štatistík, ktoré potvrdzujú jeho argumenty.

Zatiaľ čo HDP Japonska v absolútnom vyjadrení ho v roku 2020 stále radí na 3. miesto, HDP Japonska v prepočte na obyvateľa znamená 27. miesto na svete s hodnotou 40 000 USD. Pred 30 rokmi to bolo 3.miesto.

Štruktúra zahraničného obchodu Japonska sa za ostatných tridsať rokov zmenila a v súčasnosti je Japonsko na pokraji toho, aby sa stalo krajinou s konštantným obchodným deficitom. V roku 1993 bolo Japonsko krajinou s najväčším obchodným prebytkom svete, naproti tomu, v uplynulých 10 rokoch zaznamenalo deficit obchodnej bilancie až 8 krát, vrátane minulého roka.

Japonsko zaznamenalo za ostatných tridsať rokov značné zhoršenie stavu verejných financií. Pomer podielu verejného dlhu k HDP bol v roku 1993 približne 73 % ale v roku 2020 dosiahol až približne 260 % HDP, čo je vôbec najvyššie číslo na svete.

Demografické zmeny v uplynulých troch dekádach taktiež predstavujú obrovskú výzvu pre verejné financie.

Už pred 30 rokmi patrila úhrnná miera plodnosti v Japonsku medzi najnižšie na svete a medzi najnižšie patrila i v roku 2020, keď dosahovala úroveň 1,34. Celkový počet obyvateľov dosiahol vrchol v roku 2007 na úrovni 128 miliónov. Teraz sa predpokladá, že v roku 2050, teda zhruba o 30 rokov, klesne na približne 100 miliónov obyvateľov.

Starnutie japonskej spoločnosti za 30 rokov postupovalo rýchlym tempom. Kým pred 30 rokmi tvorili seniori nad 65 rokov 14 % z celkovej populácie, v roku 2020 tento pomer dosiahol takmer 30 %, čo je druhé najvyššie číslo na svete, hneď po Monaku.

Koncom 90. rokov sa podiel výdavkov na sociálne zabezpečenie na štátnom rozpočte pohyboval okolo 20 %. V roku 2020 stúpol na 35 %, čo vytvára tlak na ďalšie dôležité programy verejných investícií, ako je vzdelávanie, veda a technika. Veľkosť japonského obranného rozpočtu je len jedna sedmina rozpočtu sociálneho zabezpečenia.

Teraz mi dovoľte prejsť k Slovensku.

Verím, že všetci v tejto miestnosti sa ku mne pripoja v obdive nad obrovským ekonomickým úspechom Slovenska za ostatné tri dekády

Slovenský HDP je v súčasnosti takmer 8-krát väčší ako pred 30 rokmi. Vzrástol zo 14 miliárd USD v roku 1993 na 105 miliárd USD v roku 2020.

Úroveň príjmov Slovenska sa za 30 rokov taktiež zvýšila viac ako sedemnásobne. HDP na obyvateľa dosahoval v roku 1993 výšku 2 570 USD, zatiaľ čo v roku 2020 to bolo 19 250 USD.

Export Slovenska vzrástol asi 16 násobne, z 5,5 miliardy USD v roku 1993 na 86,6 miliardy USD v roku 2020.

V roku 1993 bola obchodná bilancia Slovenska v deficite a Slovensku patrilo 138. miesto na svete. V roku 2020 je v prebytku 2,3 miliardy USD, čím sa Slovensko umiestnilo na 46. mieste, čo vo svetovom rebríčku znamená skok o 100 priečok.

Zároveň sa však zdá, že uplynulých 30 rokov prinieslo Slovensku nové výzvy na ďalších 30 rokov dopredu.

Po prvé, Slovensko čaká v nasledujúcich rokoch veľmi rýchle starnutie obyvateľstva. V súčasnosti tvorí podiel seniorov nad 65 rokov približne 17 % z celkového počtu obyvateľov a za uplynulých tridsať rokov sa až tak výrazne nezvýšil. Podľa Eurostatu sa však predpokladá, že v nasledujúcich tridsiatich rokoch sa zvýši razantne a okolo roku 2050 dosiahne 30 %. To je takmer ekvivalent dnešného Japonska. Slovensko sa v roku 2050 stane jednou z najstarších spoločností v EÚ, možno paralelne s Nemeckom.

Po druhé, ruka v ruke s rýchlym starnutím populácie budú verejné financie Slovenska čeliť mnohým výzvam. Pomer dlhu k HDP vzrástol z 22 % v roku 1993 na 60 % v roku 2020 a už dosahuje maastrichtskú hranicu. Vzhľadom na nedávne nové fiškálne balíčky schválené v parlamente sa obávam, že pomer dlhu Slovenska k jeho HDP bude naďalej rásť.

Po tretie, Slovensko si potrebuje vytvoriť nové motory rastu. Jeho model rastu v uplynulých tridsiatich rokoch fungoval veľmi dobre, ale obávam sa, či tomu tak bude i naďalej. Od môjho príchodu na Slovensko pred dva a pol rokom sa niekoľko japonských firiem pôsobiacich v automobilovom priemysle rozhodlo opustiť túto krajinu. Je tomu tak preto, že slovenský trh práce, ktorý bol v čase ich príchodu medzinárodne konkurencieschopný, stratil pre tieto podniky, ktoré sú náročné na pracovnú silu, svoju konkurenčnú výhodu. Slovensko potrebuje zmeniť svoj ekonomický model; od náročného na pracovnú silu k znalostnému.

V tejto súvislosti mi dovoľte vysloviť svoje obavy ohľadom vysokého školstva na Slovensku. Nedokážem poskytnúť objektívne dáta, ale často počúvam, že každý piaty slovenský vysokoškolák študuje mimo Slovenska. Viem, že nie som jediný, kto vyslovuje túto obavu.

Slovensko sa taktiež musí zmeniť a nesmie ostať zaseknuté v minulosti, tak ako na to celkom správne poukázal korešpondent BBC zamýšľajúci sa nad uplynulými tridsiatimi rokmi v Japonsku. Výzvy, ktorým bude Slovensko čeliť počas nasledujúcich tridsiatich rokov, sú dosť podobné tým, ktorým sme v ostatných tridsiatich rokoch čelili my v Japonsku. Slovensko by si preto od Japonska mohlo vziať niekoľko ponaučení.

Tento rok, rok 2023, bude veľmi dôležitým pre budúcnosť Slovenska, keďže koncom septembra nás čakajú voľby. Rozhodnutia prijaté v tomto roku môžu mať obrovské dôsledky nielen na bezprostrednú budúcnosť Slovenska, ale i na tú dlhodobú. Pevne dúfam, že voliči na Slovensku sa rozhodnú múdro.

Ospravedlňujem za dnešný dlhý príhovor, ale ako veľvyslanec, ktorý obdivuje túto krajinu, som to urobil v úprimnej nádeji, že o tridsať rokov nebude chcieť žiadny zahraničný spravodajca pôsobiaci na Slovensku napísať esej s názvom „Slovensko bolo budúcnosťou, ale uviazlo v minulosti“.

Ak sa to stane, zabolí ma pri srdci...

Ďakujem.

V Bratislave, 21.februára 2023.